

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
КАФЕДРА ІСТОРІЇ СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ ТА СЕРЕДНІХ ВІКІВ

LIBRA

**ЗБІРКА НАУКОВИХ ПРАЦЬ
КАФЕДРИ ІСТОРІЇ СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ
ТА СЕРЕДНІХ ВІКІВ**

Випуск IV

ОДЕСА
ОНУ
2017

УДК 94(100)“-04/17”(08)

L53

Рекомендовано до друку Вченою радою
історичного факультету
ОНУ імені І. І. Мечникова.
Протокол № 1 від 12 вересня 2017 р.

Рецензенти:

С. Б. Сорочан – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії стародавнього світу та середніх віків Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

В. М. Хмарський – доктор історичних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Науковий редактор

І. В. Немченко

Технічний редактор

О. М. Луговий

Libra : збірка наукових праць кафедри історії стародавнього світу та середніх віків / під ред. І. В. Немченко. – Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2017. – 190 с.
ISBN 978-617-689-235-9

Четвертий випуск збірки «Libra» вміщує результати наукових розшукув, проведених в межах наукової теми кафедри історії стародавнього світу та середніх віків Одеського національного університету імені І. І. Мечникова «Дослідження інтелектуальної історії Європи (від античності до раннього модерного часу)» (№ держреєстрації – 0113U002694). В ньому представлено статті, присвячені різноманітним аспектам інтелектуальної історії Європи, починаючи від доби античності та завершуючи XVII ст.

УДК 94(100)“-04/17”(08)

ISBN 978-617-689-235-9

© Кафедра історії стародавнього світу
та середніх віків ОНУ імені І. І. Мечникова

Від редактора

Шановні колеги!

Ось і четверта «Libra» вийшла друком. Вона повністю присвячена проблемам інтелектуальної історії. Це прямо пов'язано з науковою темою кафедри історії стародавнього світу та середніх віків Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Тема, над якою працює кафедра протягом п'яти років, має назву «Дослідження інтелектуальної історії: від античності до раннього модерного часу» (0113U002694). Отже не дивно, що «Libra» є періодичним виданням з інтелектуальної історії *par excellence*.

Склад виконавців наукової теми змінювався протягом років, але серед них завжди були і досвідчені викладачі, і аспіранти, а в даному випуску «Лібри» є навіть студентська робота. Ми також час від часу запрошуємо на сторінки збірки «гостей» – фахівців у близьких галузях науки та друзів кафедри. Так, на самому початку книжки – чарівне есе-роздум С. Б. Буйських про поетичну творчість П. Й. Каришковського, видатного вченого, засновника кафедри історії стародавнього світу та середніх віків.

Подальші статті збірки розташовані за хронологією. Отже, «герої» перших двох досліджень – Фулідід та Філон Александрійський. Перший – великий історіограф античності, і його сприйняття особи афінського стратега Нікія – тема наукової розвідки С. І. Волканова. Другий також є істориком, – стверджує авторка статті О. В. Стебеляк й намагається довести це у своїй статті.

Менш відомою є фігура Феодора Мопсуестійського, богослова V ст., що був вчителем засудженого церквою Несторія. Про ставлення до Феодора з боку вірменського духовництва дозволяє узнати лист, який є в центрі уваги В. І. Водька.

Середньовічний «блок» розпочинає розвідка з візантиністики. Чи відповідали реальності уявлення василевсів про межі, або безмежність, своєї влади, як бачили вони стосунки імперії з іншими державами? Відповіді на ці та подібні питання О. М. Луговий шукає в трактаті Константина Порфірогенета

«Про церемонії». Наведено також переклад відповідного фрагмента цього твору.

Стрибок у часі – і ми в Англії XIV ст., де король Річард II марно намагається правити з міццю та мудрістю біблійних царів. Присутність та роль старозавітних образів у політичному мисленні короля і його оточення є предметом дослідження В. В. Чепіженка. Що ж, політичний гебраїзм є поважною складовою сучасної інтелектуальної історії.

Національні особливості інтелектуальної історії у Франції доби класичного середньовіччя стали предметом аналізу в статті В. Г. Ціватого. Поставлену проблему автор розглядає в політико-дипломатичній та інституціональній площині, залучуючи широке коло нарративних джерел.

Середньовічне картографування, його хронологія, зміст позначок на мапі – все це викликає гострі дискусії серед сучасних науковців. Полеміка навколо карти Балкан XV ст. точиться на сторінках нашої збірки. А. В. Красножон обгрунтовує свій варіант датування джерела.

Минуле іноді дивно переплітається із сьогоденням. Англійський політичний мислитель XVII ст. Томас Гоббс і сучасний фемінізм, здавалося б, що між ними спільного? Між тим феміністські авторки приділили теорії Гоббса чимало уваги. Розвідка І. В. Немченко допомагає розібратися у ситуації.

Стаття П. М. Тоцького, також присвячена реаліям XVII ст., виконана в традиціях компаративізму. Кардинал Рішельє та Богдан Хмельницький – тільки сучасники, чи їх поєднує дещо більше? Порівняльний аналіз політичних концепцій французького прем'єр-міністра та українського гетьмана – у фокусі дослідження.

Нарешті – короткий нарис життя і творчості та вперше зібрана повна бібліографія праць А. Г. Готалова-Готліба, яку підготував П. А. Майборода. Публікація матеріалів пов'язана з 150-літтям з дня народження вченого, що відбулося 2016 р.

І. В. Немченко

Перелік скорочень

ВВ – Византийский временник

ДАОО – Державний архів Одеської області

ЗРВИ – Зборник радова Византолошког института

CLM 28800 – Codex Latinus Monacensis 28800 (Bayerische Staatsbibliothek, München).

CLP 7239 – Codex Latinus 7239 (Bibliothèque Nationale, Paris).

CQ – The Classical Quarterly

DOP – Dumbarton Oaks Papers

MPG – Patrologiae Cursus Completus. Series Graeca / Ed. J.-P. Migne.

TM – Travaux et Mémoires du Centre de Recherche d’Histoire et Civilisation Byzantines

ЗМІСТ

Від редактора	3
Буйских С. Б. П. О. Карышковский – поэт милостью божьей	5
Волканов С. І. Образ Нікія у висвітленні Фукідіда	8
Стебеляк О. В. Філон Александрійський як історик (на матеріалі трактату «Життя Мойсея»)	19
Водько В. І. Інтерпретація поглядів Феодора Мопсуестійського в листі ієрархів вірменської церкви до Прокла, патріарха Константинопольського	33
Луговий О. М. Межі «Духовної сім'ї» та «деспотії» василевса ромеїв за матеріалами трактату «Про церемонії Двору»	42
Чепіженко В. В. Річард II в біблійних образах: спроба розвідки з політичного гебраїзму	94
Ціватий В. Г. Національні особливості інтелектуальної історії Франції доби класичного Середньовіччя: політико-дипломатичний та інституціональний контексти	106
Красножон А. В. Монкастро на мапі з Codex Latinus Parisinus 7239	118
Немченко І. В. Політичні концепції Томаса Гоббса під кутом зору феміністських дослідниць	134
Тоцький П. М. Ідея національної державності в політичних концепціях Рішельє та Б. Хмельницького	144
Майборода П. А. Ad memogram. Бібліографія А. Г. Готалова-Готліба (1866–1960) (до 150-річчя від народження)	154
Abstracts	184
Перелік скорочень	187

Інформація про авторів

Буйских Сергій Борисович, к.і.н., археолог-антикознавець, поет;

Волканов Сергій Іванович, аспірант кафедри історії стародавнього світу та середніх віків;

Стебеляк Ольга Василівна, магістрантка кафедри історії стародавнього світу та середніх віків;

Водько Владислав Ігоревич, аспірант кафедри історії стародавнього світу та середніх віків;

Луговий Олег Михайлович, к.і.н., доцент кафедри історії стародавнього світу та середніх віків;

Чепіженко Вадим Віталійович, аспірант та викладач кафедри історії стародавнього світу та середніх віків;

Цватий Вячеслав Григорович, к.і.н., доцент, Заслужений працівник освіти України, Інститут весвітньої історії НАН України;

Красножон Андрій Васильович, к.і.н., доцент, завідувач кафедри історії України Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського, доцент кафедри історії стародавнього світу та середніх віків Одеського національного університету імені І. І. Мечникова у 2016-2017 н.р.;

Нємченко Ірина Вікторівна, к.і.н., доцент, завідувач кафедри історії стародавнього світу та середніх віків;

Тоцький Павло Микитович, старший викладач кафедри історії стародавнього світу та середніх віків;

Майборода Павло Андрійович, викладач кафедри історії стародавнього світу та середніх віків у 2013-2016 роках.